

ORNITOLOGISKE UNDERSØGELSER I VESTGRØNLAND SOMMEREN 1965

Af *Niels Otto Preuss*

Den 29. juli 1965 ankom et hold ornithologer – nemlig Andreas Lund-Drosvad, Anders Holm Joensen, det skotske ægtepar I. og G. Waterston samt undertegnede til Grønland.

Den opgave, der var blevet stillet os af komiteen for Grønlands ornithologiske undersøgelser, bestod dels i optællinger og ringmærkning af fugle ved *Sarqaq* i den nordlige del af Diskobugten, dels i optællinger og ringmærkning af fugle i Upernavik distrikt, så langt mod nord som isforholdene ville tillade sejllads.

Allerede samme dags aften kom vi med helikopter til Egedesminde, hvor vi gik ombord i Arktisk Stations kutter *Porsild*. På grund af kraftig blæst i Diskobugten kunne vi dog først den næste dag komme videre til Godhavn. På denne vor første sejltur i grønlandske farvande (kun Lund-Drosvad havde været i Grønland før) blev vi så småt nervøse for, at vore mavesække ikke skulle kunne holde turen ud. Heldigvis var resten af turen præget af næsten vindstille vejr, så maverne holdt.

I Egedesminde havde vi fået det grej ombord, som vi med skib havde afsendt fra København, og i Godhavn fik vi yderligere udstyr med.

Efter en overnatning på Arktisk Station sejlede vi næste formiddag nordover langs Diskos østkyst til *Sarqaq*. På denne del af turen fik vi følgeskab af Arktisk Stations videnskabelige leder, mag. scient. Torben Andersen, der skulle være sammen med os i *Sarqaq* og siden i en kort tid i Upernavik distrikt.

Vi havde inden afrejsen fået oplyst, at den første uge af juli ville være det bedste tidspunkt for indfangning af gæslinger til ringmærkning, men desværre viste det sig, at vi, selv om sommeren var tidlig i 1965, kom mindst 14 dage for tidligt... Det blev derfor besluttet at opgive gåsefangsten, og Torben Andersen rejste med *Porsild* tilbage for ved Godhavn at kunne videreføre allerede påbegyndte studier.

I de kommende 12 dage boede vi i telte på vestsiden af *Sarqaq*-floden i den frodige *Sarqaq*-dal. Efter nogle hurtige rekognosceringer rundt i området, hvortil vi havde en udmærket hjælp af *Sarqaq*-fangeren Lars Jensen, ændrede vi det oprinde-

Optælling af ederfuglereder på Ederfugleøerne ved Krawlshavn.

Foto : A. Holm Joensen.

lige program derhen, at vi i stedet ville gennemføre kvantitative undersøgelser over et nærmere begrænset områdes ynglefuglebestand.

Jeg skal ikke glemme at nævne, at vi foruden den hjælp, vi modtog fra Lars Jensen, også fik uvurderlig hjælp fra udstedsbestyrer Hannibal Fencker, bl. a. i form af oplysninger om områdets fugleliv.

Vi brugte det meste af tiden til at vandre rundt i et nærmere afgrænset område vest for flodens udløb i Diskobugten. Overalt noterede vi de iagttagne fugle og indførte iagttagelserne på kortskitser med oplysninger om, hvorvidt iagttagelsen gjaldt en syngende han, et par, en rede med æg eller unger eller f. eks. en voksen fugl med føde i næbbet. Desuden gjorde vi notater om vegetationen i området. På de større, ensartede flader udsatte vi aluminiumspæle som fix-punkter, men ellers kunne vi orientere os efter forskellige genstande i terrænet.

Hverken arts- eller individantallet var stort, hvis vi skal sammenligne med danske forhold, idet der i hele området kun fandtes 12 ynglende arter, foruden endnu 3 arter, der højst sandsynligt også ynglede.

Spurvefuglene var repræsenteret af ravn, stenpikker, gråsiken, snespurv og laplandsværling. Af vadefugle fandtes odinshane og sortegrå ryle. De øvrige ynglefugle var: blisgås, gråand, fjeldrype, tejst og jagtfalk samt sandsynligvis vandrefalk, rødstrubet lom og alm. kjove.

Medens optællingerne af stenpikker, snespurv, laplandsværling, sortegrå ryle, ravn og jagtfalk ikke voldte vanskeligheder, fordi de alle var meget territoriefaste, var det meget vanskeligt at bedømme bestanden af gråsiken, gråand, fjeldrype og blisgås. Gråsikenen voldte os især en del besvær, thi nok yngler den i pilekrattene – og dem var der ikke så mange af – men tilsyneladende havde de alle udføjne unger, og familieflokke sås flyvende overalt i dalen uden rigtige faste tilholdssteder.

Den amerikanske forsker H. Springer har iøvrigt fortalt mig, at hans erfaringer med gråsiken i Alaska viste ham, at ikke alene kan gråsikenerne hente føde til ungerne op til 4 km fra reden, men ungerne forlader redestedet umiddelbart efter at de har forladt reden, hvorefter de flakker om sammen med forældrene. Springers iagttagelser forklarer således, hvorfor vi så disse omflakkende småflokke.

Vi har foreløbig kun lavet en grov vurdering af vore optællinger af ynglefugle i prøveområdet, men tallene kommer vist ikke til at ændre sig meget. Ialt ynglede ca. 95 par fordelt således:

Laplandsværling	50 par	Gråsiken	ca. 5 par
Snespurv	17-20 par	Sortegrå ryle	7-9 par
Stenpikker	11-12 par	Odinshane	2 par

De tre almindeligste arter er stenpikker, snespurv og laplandsværling, der tilsammen tegnede sig for ca. 85 % af alle fuglene. Da disse tre arter lever på helt forskellige biotoper, er det ikke relevant at tale om forskelligheder i talforholdet mellem disse arter, således som det undertiden er gjort.

Iøvrigt var det slående, så stor forskel der var på de ynglende fuglearters ungers udviklingstrin. Vi fandt således reder med æg af sortegrå ryle samtidig med, at der blev set nyklækkede og flyvedygtige unger. Unger af odinshøns sås i alle aldre. De fleste laplandsværlinger havde udføjne unger, men så sent som den 4. juli klækkedes æggene i een af rederne. Snespurvereder blev set både med æg og unger, og det var morsomt at se, at der altid var en betydelig størrelsesforskel indbyrdes mellem kuld-søskende.

Under vort ophold i Sarqag-dalen havde vi næsten hele tiden et strålende vejr. Kun lidt regn og meget lidt blæst. Lejren lå på et godt og tørt sted, men desværre lå selve lejrplassen også helt i læ, hvilket medførte, at madlayning og rapportskrivning, der nødvendigvis måtte foregå nær teltene, var noget af en plage, fordi myggene ikke blev blæst bort. Myggene kunne dog ikke ødelægge den store oplevelse det var at

Frodigt pilekrat ved Orpit i bunden af Prøvens Laksefjord.

Foto : A. Holm Joensen.

færdes i dette storslåede landskab, hvor ingen irriterende lyde fra knallerter, sporvogne o. l. trængte igennem.

Siden vi oprindelig skulle have mærket blisgæs her, må jeg hellere komme lidt ind på denne art. Fra litteraturen vidste vi, at blisgæssene kunne strejfe vidt omkring i hele dalen, samt at rederne skulle findes på forhøjninger i terrænet. Ikke anede vi, at denne betegnelse dækkede over bl. a. en bjergknold på ca. 100 meters højde. Netop her fandt vi efter anvisning gæssene med deres nyklækkede unger ved bredden af små græsomkransede søer. Straks gæssene opdagede os, tog de imidlertid flugten og sprang sammen med gæslingerne ud over en meget høj, stejl skrænt ned til floddalen. Vi fangede dog en halv snes, men de var i det store og hele alt for små til mærkning.

Udstedsbestyrer i Sarqaq Hannibal Fencker, der selv er en eminent kender af sin hjemegns fugleliv, havde fortalt os, at der i dalen var en rede med store unger af jagtfalk. Da vi fandt frem til reden, så vi fire næsten flyvefærdige unger i reden. Reden var placeret i en gammel ravnerede en snes meter oppe på en sandstensvæg. For at kunne iagttage fodringen blev Holm Joensen tilbage i et interimistisk skjul, medens vi andre fjernede os godt en kilometer. Pludselig og uden varsel kom den gamle fugl flyvende fra bakkerne oppe bagved, og uden at lande kastede den byttet ind til ungerne, der snart var blodplettede at se på.

Da vi den 13. juli forlod Sarqaq, efterlod vi gåsenettene og ringene til Lars Jensen, der senere fik mærket 30 gæslinger – så lidt kom der ud af det oprindelige projekt.

Porsild var nu kommet op fra Godhavn, og efter et kort ophold i Qutdligssat, hvor Irene Waterston skulle opholde sig en tid, sejlede vi direkte til Upernavik.

Egentlig ville vi gerne have været et godt stykke nord for Djævelens Tommelfinger, men da vi fik oplyst, at isen gjorde sejlads umulig umiddelbart nord for udstedet, måtte vi beslutte os til at vende om allerede ved KravlsHAVN, hvorved vi så ville få bedre tid sydpå.

Det er helt umuligt på så kort tid at besøge alle de mange øer og kyster i hele distriktet, hvorfor vi koncentrerede os om at besøge de lokaliteter, som dr. Finn Salomonsen havde besøgt under sin ekspedition i 1936, idet vi dog også bestræbte os på at besøge andre småøer, især de yderste vestlige.

Med ganske få undtagelser fik vi da også besøgt de fleste af de lokaliteter, vi gerne ville se. En periode med næsten vindstille og med roligt hav begunstigede i høj grad planernes gennemførelse, og i virkeligheden var det kun besøget ved Horse Head, der blev forstyrret af vind og vejr. Ved de fleste andre lokaliteter kunne vi enten sejle tæt forbi kysten i Porsild – eller hvad oftere var tilfældet – vi lod Porsild dreje bi og sejlede derefter ind til land i jollen. Ofte sejlede eet hold rundt om øen, eller frem og tilbage langs kysten, medens et andet undersøgte forholdene fra landsiden.

En af de første lokaliteter, vi besøgte, var Kitsigsut-øerne, en øgruppe på en snes småøer og skær NW for Upernavik. Her optalte vi ederfugle og terner, men desuden så vi også både havlit og thorshane.

På vejen til KravlsHAVN sejlede vi rundt om Horse Head, hvor der skulle være ynglende søkonger. Det var der sikkert også, men da vi ikke kunne komme i land, fandt vi ingen reder, ligesom vi på grund af søgangen ikke kunne foretage tilfredsstillende optællinger af de omkringflyvende fugle. Småflokke sås hele tiden, enten på havet eller flyvende. Flere gange så vi flokke på indtil et par hundrede individer. Det var iøvrigt morsomt at se, hvor meget en søkongeflok lignede en stæreflok.

Det store fuglebjerg Kap Shackleton besøgte vi i nogle timer, bl. a. for på afstand at tegne og fotografere kolonierne og planlægge den mere detaljerede optælling,

Prøven sommeren 1965.

Foto : A. Holm Joensen.

der på grund af koloniernes beliggenhed helst skulle foregå fra tidlig morgen, således at vi kunne få lyset med os.

Kolonierne blev nøjere optalt et par dage senere. Der er ialt tale om 16 kolonier med tilsammen ca. 1 million lomvier; af disse findes ca. 80.000 i 15 af kolonierne, medens resten rummes i een ufattelig stor koloni. Ialt opholdt vi os under den egentlige optælling ca. 10 timer ved kolonierne, og det endelige resultat er fremkommet ved at sammenligne vore forskellige optællingsresultater. Kolonierne blev opdelt i afsnit, som alle blev optalt af mindst tre af os. Tallene blev derefter sammenlignet, og ofte blev der foretaget både tre og fire ekstra optællinger. Når vi er kommet til det resultat, at der var 1 million fugle på fjeldet, vil det sandsynligvis indebære, at der har været lidt under 1 million par, thi canadieren Tuck har vist, at der netop på denne tid af året og i timerne omkring middag kun er godt et individ pr. ynglepar på hylderne.

Medens vi forberedte turen, havde vi flere gange talt om, hvordan det måtte føles at se en fuglekoloni med ca. 1 million par lomvier. Af gode grunde kunne vi ikke rig-

tigt forestille os det. Da vi så endelig sad i de små joller tæt ved kolonien, var det næsten umuligt at fatte mængden af fugle. Når vi havde optalt en lille del af fjeldvæggens indbyggere var vi ofte nået op i nærheden af 50–100.000. Overalt, hvor vi rettede øjnene, sad de; nogle steder tæt, andre steder mere spredt. I visse dele af kolonien sad fuglene på lange, lange næsten vandrette, meterbrede hylder. Størst indtryk gjorde det på os, da vi så, at selvom en flok på 10–20.000 individer forlod fjeldvæggen, var det ikke muligt at se nogen ændring i antallet af fugle på hylderne. Det var helt overvældende at sidde der i en lille båd og se op på et samfund med ca. 1 million husstande.

Salomonsen optalte i 1936 kolonien til 1 million par, og dermed er Kap Shackleton-kolonien den eneste af de lomviekolonier, vi besøgte, der ikke er gået betydeligt tilbage i antal ynglepar siden midten af trediverne.

De grønlandske lomvier overvintrer dels langs den grønlandske sydvestkyst, men nok så meget i farvandene ud for Newfoundland, hvortil de får følgeskab med de nordcanadiske lomvier, der på deres vej sydover trækker forbi de vestgrønlandske kyster.

På visse dele af Kap Shackleton fandtes en del rider, ligesom rider og ridekolonier ses overalt i området. De grønlandske rider bliver i det store og hele i grønlandske farvande året rundt; nogle går dog til Newfoundland. Til gengæld får Grønland hvert år besøg af fremmede rider, hvis hjemsted kan være Skotland, Norge eller Rusland.

Ud for Kravlshavn ligger tre små øer, som kaldes Ederfugleøerne. Her anvendte vi megen tid på at optælle ederfuglereder. Medens vi gik i kæde over øerne, noterede vi de reder, vi fandt, og satte et blyantsmærke på æggene. Ved en senere kontrolgennemgang fik Holm Joensen et materiale, der viste, at vi under den første optælling havde overset ca. $\frac{1}{3}$ af rederne. Det korrigerede tal for ederfuglereder blev derefter godt 1500. Ægantallet i de vestgrønlandske ederfuglereder er noget mindre end i de danske. I rederne på Ederfugleøerne var der således i gennemsnit 3,4 æg, medens det tilsvarende tal for danske reder er 4,5.

Ederfugle fandtes iøvrigt ynglende mange steder på småøer, men intet sted i større antal.

Alken – ikke at forveksle med lomvien, som i Grønland kaldes Alk – er vel ikke egentlig kolonidannende, og kun få steder: Torquassarssuk, Kipako og Horse Head, taltes mere end 50 individer. Som oftest fandtes alkene sammen med andre arter og kun få steder alene.

Lunden er tilsyneladende gået frem i antal i de sidste 30 år, og vi fandt den ynglende flere steder. Alle ynglepladserne var beliggende på de mest isolerede og mindst besøgte af de yderste vestlige øer. Den nordligste yngleplads fandtes på Ederfugle-

Grønlandsk stenpikker med mad til ungerne.

Foto : A. Holm Joensen.

øerne. Den største koloni fandtes på øen Torquassarssuk NW for Tassiussak, hvor vi iagttog ca. 250 fugle. Denne ø har tilsyneladende ikke tidligere været besøgt af zoologer. En anden stor koloni fandtes på Hvalø syd for Upernavik, hvor der sås ca. 200 fugle.

Den 23/7 ankom vi til Prøven, hvor Porsild forlod os. I dette lille smukke udsted opholdt vi os derefter med afbrydelser de næste 6 uger.

En af vore udflugter gik til Orpit i bunden af Prøvens Laksefjord, hvor vi bl. a. eftersøgte Hvidsiskenen, men vi fandt den ikke. Ved Orpit findes en efter forholdene meget frodig pilebevoksning. Buskene når en højde af ca. 2. m og danner et næsten uigennemtrængeligt krat. Ned gennem „skoven“ løber flere brede bække med en frodig bredvegetation.

På vejen hjem fra Orpit besøgte vi de fleste af fjordene nord for Laksefjorden. Af særlig bemærkelsesværdige oplevelser skal kun nævnes det store antal skarvkolonier, som fandtes her. Ialt fandt vi 14 yngleplader, hvoraf de 12 blev undersøgt nærmere. Ialt har der været godt 250 ynglepar. De største kolonier fandtes på Nuna : ca. 90, Umanak : ca. 50, Manitsunguaq : ca. 50 par.

Der er ingen tvivl om, at skarven er gået frem i antal i de senere år. Det fortalte således mange af de stedkendte, vi talte med. Flere af lokaliteterne har ikke været besøgt af zoologer, så der foreligger ikke et egentligt sammenligningsmateriale.

Både i dette område og andre steder sås kolonier af måger – især gråmåger, men hvidvingede måger fandtes dog også. Ialt fandt vi i hele Upernavik distrikt 43 mågekolonier. Heraf var de 14 alene beboet af gråmåger, medens kun een udelukkende var beboet af hvidvinget måge.

Den største koloni af gråmåger fandtes ved Kap Shackleton, hvor der vel var et par hundrede individer. Ialt fandt vi ynglepladser for godt 1000 par måger.

Medens vi opholdt os i Prøven, foranstaltedes der forskellige ringmærkningsture bl. a. til Sandersons Hope SW for Upernavik og til kolonierne i Sorte Hul. Her var især synet af det imponerende fjeld Tingmiakulugssuit betagende. Højt oppe på de tågeindhyldede tinder yngtede Mallemukkerne, der heroppe kaldes tingmiakuluk. Det er den eneste mallemukkoloni i hele området. Vi fandt det umuligt at give et fornuftigt tal for antallet af ynglende fugle på dette fjeld, idet en nøjere optælling dels ville have krævet lang tid og dels, at optællingen skulle være foretaget fra fjeldet ovenfor.

Ringmærkningen blev foretaget af befolkningen fra Prøven eller Upernavik og var ikke noget ufarligt job. Det er vanskeligt at færdes på de fugtige hylder, og der var en vis fare for stenfald. Ialt blev der fra Prøven og Upernavik mærket ca. 2000 lomvier. Senere rejste Lund Drosvad til Tassiussak, hvorfra han sejlede til Kap Shackleton for med mandskab fra Kuk at mærke ca. 1000 lomvier en kold snestormsnat.

Kongeederfuglene opholder sig på fædningstræk i stort antal langs de vestgrønlandske kyster, og Lund Drosvad har ved flere tidligere lejligheder foranstaltet massemærkninger. Resultaterne af disse mærkninger har vist, at kongeederfuglene hører hjemme i det nordcanadiske arkipel.

Jeg har nævnt, at Kap Shackleton er den eneste lomviekoloni, der i 1965 havde samme „indbyggerantal“ som i 1936, da Salomonsen optalte lomviekolonier i Upernavik distrikt. Alle de øvrige kolonier er blevet decimeret betydeligt. Årsagen hertil er absolut ikke klar, men det kan sikkert ikke være helt uden betydning, at der – mod loven – foregår et ikke ubetydeligt skyderi direkte på og lige ved kolonierne. Fuglene får derved ikke den fred, de burde have i yngletiden, og det går selvsagt mest ud over de lavest rugende fugle.

Det antal fugle, den bofaste befolkning skyder, er ikke særligt stort, idet de kun skyder godt 5 % af bestanden hvert år, hvilket sat i relation til lomviernes årlige dødelighed ikke er meget. Den lokale befolkning kan altså udmærket godt udnytte

Næsten flyvesærdige unger af jagtfalk i Sarqaq.

Foto : A. Holm Joensen.

disse uhyre kødreserver meget mere rationelt, men som den udnytter dem for tiden minder det om historien om manden, der slagtede hønen, der lagde guldæg.

Jeg har brugt udtrykket den bofaste befolkning, men strengt taget er de til Grønland opsendte håndværkere ikke spor bedre. De er ofte dårlige skytter, og for at få noget med hjem fra en jagtdag, lægger de sig ind under lomviefjeldene, hvor de skyder løs. I det hele taget er det trist at se, hvordan de opsendte håndværkere gang på gang lader hånt om jagtlovene.

Det forbud, der eksisterer mod at drive jagt i mindre end 1 kilometers afstand fra fuglefjeldene, er udmærket, men det bliver ikke overholdt, og det er ofte umuligt at overvåge, at det bliver. Politiet, under hvem dette sorterer, kan flere steder ikke sejle rundt i områderne, fordi det ikke har egne både.

Skal de store kødreserver, der stadig findes i Upernavik distrikt, bevares, må der gøres noget alvorligt for at skabe fred på og i nærheden af fjeldene. Til gengæld kan man uden videre intensivere udnyttningen af bestanden, der kan uden skade skydes mange lomvier. Man kan kun anbefale myndighederne at studere, hvorledes færingene udnytter deres lomviekolonier.